

Tone Zorn

POSKUS PREGONA BRATOV MARCELA IN JAKE ŽORGA
IZ JUGOSLAVIJE LETA 1924

V gradivu o izgonih tujih državljanov iz Jugoslavije, ki ga hrani Arhiv Slovenije (tehnični fascikel 13—21), je shranjena za leto 1925 zanimiva dokumentacija o poskusu izгона znanih slovenskih komunističnih delavcev, bratov Žorga v Italijo, v domnevi, da sta italijanska državljana in po mnenju ljubljanske policijske oblasti pristojna v takratno občino Slavina (okraj Postojna). V tem okviru je skušala Ljubljana konec leta 1924 tudi doseči priznanje od italijanskih oblasti, vendar zavedna intervencija jugoslovanskega konzulata v Trstu ni rodila sadu. Zanimivo je, da dokumentacija utemeljuje potrebo po izgonu obeh bratov z njuno komunistično dejavnostjo. Dokumentacija tudi kaže, da sta brata vložila pri pristojnih oblasteh prošnjo za priznanje jugoslovanskega državljanstva, »vendar njihova (pač njuna — op. T. Z.) opcija ni bila sprejeta ravno radi njihovega komunističnega udestvovanja« (dopis velikega župana ljubljanske oblasti ministrstvu za notranje zadeve, oddelek za Slovenijo, Beograd. Množinska oblika v dopisu se nanaša še na Ivana Makuca, kateremu so italijanske oblasti priznale tamkajšnje državljanstvo).

Iz dokumentacije je dalje vidna predzgodovina dogajanja, ki je vodila k nameri za izgonom obeh bratov. Tako je še marca 1923 oddelek za notranje zadeve pokrajinske uprave za Slovenijo poročal v Zagreb, da je bil zaradi politične dejavnosti Marcel Žorga kot železniški delavec še leta 1921 premeščen iz Ljubljane v Sisak, kjer je ostal od 11. oktobra 1921 do 5. julija 1922. Po mnenju policije Marcel v tem mestu ni imel stikov »s svojimi komunističnimi somišljeniki« in zato se je njegovo »ponašanje tam poboljšalo«. To je bil tudi vzrok, da so ga na osebno prošnjo in zaradi družinskih razmer premestili nazaj v Ljubljano, na nekdanje delovno mesto. Vendar pa je kmalu po vrnitvi (in v nasprotju z obljubo) znova »začel... s komunistično agitacijo«, zaradi česar »je nastala potreba, da se ga zopet premesti iz Ljubljane« in to ponovno v Sisak, »ker se je ravno nudila ugodna prilika zamenjave stanovanja s Pavlom Zečićem, strojevodjo južne železnice, katerega je obratno ravnateljstvo južne železnice... premestilo iz... Siska v Ljubljano«. Videti je tudi, da je Marcel medtem iskal morebitno drugo zaposlitev; tako je bil med 7. in 13. februarjem 1923 v Rajhenburgu, kjer se je nameraval zaposliti kot strojnik v podjetju ing. Sterna.

Očitno je, da so se hrvaške oblasti v tem času otepale premestitev slovenskih komunistov na hrvaško ozemlje. Prav ob ponovni nameravani preme-

stitvi Marcela Žorge je zanimivo zagrebško sporočilo oddelku za notranje zadeve pokrajinske uprave za Slovenijo, da Zagreb ne more iti na roko prizadevanjem za Žorgino premestitev. Posebno zanimiva pa je utemeljitev zavrnitve: »Ta oseba (namreč M. Žorga) je policijskim oblastem v Sloveniji, a posebno tistim v Ljubljani zelo dobro poznana ter te lahko laže opazujejo njegovo delo, medtem ko bi Žorgina premestitev na tukajšnje področje vsekakor zahtevala večje angažiranje tukajšnjih policijskih organov, ki so v ostalem že itak preobremenjeni z nadzorom nad velikim številom takih elementov, medtem ko stalež policijskih straž in orožništva v teh krajih stalno pada.« Ob tem je upoštevati še dejstvo, da je mogoče mnogo bolje v mestu kot »je Ljubljana imeti na očeh komunističnega agitatorja« kot pa v Sisku. Če pa ni mogoča drugačna rešitev — je v nadaljevanju dopisa predlagal Zagreb — naj se premesti Žorga kam drugam na območju južne železnice, vendar »izven območja Hrvaške, Slavonije in Medjimurja, kar bi v ostalem ne bilo povezano z velikimi težavami, ker iz tamošnjega... dopisa ni videti, da bi bil Žorga delavec-specialist, za katerega bi se težko našla zamenjava«.

Kljub odklonilnemu odgovoru hrvaških oblasti je Ljubljana (oziroma tamkajšnje obratno ravnateljstvo južne železnice) dne 29. marca 1923 premestila Žorgo na Hrvaško. Očitno pa je, da so ga Hrvatje pregnali nazaj v Ljubljano že v naslednjih dneh. Tako je 30. aprila poročala ljubljanska policijska direkcija, da Žorga čaka v Ljubljani na ponovno namestitev. Zanimivo je tudi, da so medtem hrvaške oblasti o zadevi Žorga obvestile notranje ministrstvo v Beogradu, ki je interveniralo v Ljubljani in opozarjalo slovenske oblasti, naj bodo previdne pri »prestavljanju in premeščanju sumljivih oseb...«, kar še posebej velja za osebe, ki so v pristojnosti Slovenije.« Ministrstvo je opozarjalo Ljubljano na neprimernost takega postopanja. Seveda pa s takim razvojem obratno ravnateljstvo južne železnice v Ljubljani ni bilo zadovoljno ter je 18. maja 1923 znova interveniralo za Žorgino premestitev v Sisak, v nasprotnem primeru pa prosilo predsedstvo pokrajinske uprave za Slovenijo, da se ji da »proste roke« pri nadaljnji Žorgini zaposlitvi »po službenih prilikah«. Dne 25. januarja 1924 je poročala orožniška postaja Medvode, da je Marcel Žorga zaposlen kot strojnik v tovarni olja Medic, Rakovec in Zankel v tem kraju. Kmalu za tem pa je, kot vemo stekel postopek za izgon Marcela Žorge in njegovega brata, aktivnega udeleženca takratnih trboveljskih dogodkov, v Italijo.